

Danmarks gamle Personnavne

En milepæl i dansk personnavneforskning

I anledning af 80-året

Af Birgit Eggert

80 years ago, in 1936, the first part of the dictionary *Danmarks gamle Personnavne* (The old Personal names of Denmark) was published. It is a comprehensive work and a milestone in Danish personal name research. Every single name is followed by meticulous series of examples, and often the names' etymology and origin are explained. The earliest examples of personal name research in Denmark date back to the 17th and 18th centuries, but it was not until the middle of the 19th century that what is regarded as modern research in personal names began. Subjects like first names in early times, foreign names in Denmark, local name use, calling after forefathers, bynames and surnames has been studied since then, and they are still of current interest. The last c. 50 years there has also been an increasing of interest for the Danish personal name researchers to investigate the contemporary name use, name trends, and social aspects in naming. Since the dictionary of the old personal names of Denmark was published, not many other investigations have been made with empiric material that covers the whole country and at the same time as meticulous, but it is indeed an example to follow whenever possible.

Ordbogens tilblivelse

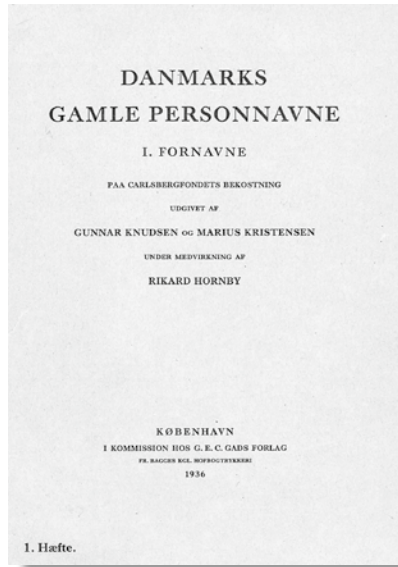
I 2016 er det 80 år siden opslagsværket *Danmarks gamle Personnavne* (DgP) begyndte at udkomme. I 1936 kom således ordbogens første og andet hæfte, og i de følgende år udkom ni hæfter mere som i 1948 fuldendte bind 1 i to halvbind som omfatter alle kendte danske fornavne fra middelalderen. Året efter kom 12. hæfte der påbegyndte bind 2 som omfatter alle kendte danske tilnavne fra samme periode. Bind 2 udgøres af ti hæfter og fordeler sig på to halvbind ligesom bind 1. I 1964 kom det 21. hæfte som fuldendte udgivelsen.

Arbejdet med DgP begyndte i 1929 efter en bevilling fra Carlsbergfondet, og det var et gammelt ønske som gik i opfyldelse. Gunnar Knudsen havde 10 år tidligere ytret et stort ønske om at etablere et kartotek over alle middelalderligt overleverede personnavne i Danmark på linje med det kartotek over middelalderligt overleverede stednavne der blev etableret efter Stednavneudvalgets oprettelse i 1910. I 1919 var Knudsens bedste argument at et sådant personnavnekartotek ville være af største betydning for forskningen i stednavne fordi personnavne indgår som led i mange stednavne (Knudsen 1919, s. 148). På den tid var navneforskningen i

Danmark nemlig meget fokuseret på stednavnenes overlevering og etymologi, mens personnavne fik mindre opmærksomhed.

Med bevillingen i 1929 kunne man ansætte 10 studenter til at udskrive middelalderligt personnavnemateriale på sedler og ordne dem. En række velkendte danske sprogforskere og filologer har trådt deres videnskabelige barne-sko her, det gælder for eksempel Anders Bjerrum, Kristian Hald, Christian Lisse, Karl Martin Nielsen og ikke mindst Rikard Hornby. Sidstnævnte blev efterfølgende tilknyttet redigeringen af ordbogen som blev påbegyndt af Gunnar Knudsen og Marius Kristensen i 1933, og som altså tre år senere begyndte at udkomme (DgP 1, s. V f.). I forhold til den tids muligheder og lavteknologiske arbejdsgange er det imponerende hurtigt man har tilvejebragt ordbogen. Seddelsamlingen består af mere end 300.000 sedler (ibid.), og hvis de har været 5 år om at skrive dem ud, betyder det at hver af de 10 studenter udskrev og ordnede gennemsnitligt 6.000 sedler hvert år.

I bagsideteksten på ordbogens første hæfte, og i forordet som kom med det 5. hæfte i 1940, udtrykkes den mangel som med udgivelsen af DgP blev udfyldt. Hidtil har man – står der – kun haft Oluf Nielsens gamle ordbog *Olddanske Personnavne* som beskrives som et »for sin Tid fortjenstfuldt Værk« (bagsidetekst på 1. hæfte 1936 og DgP 1, s. V). Oluf Nielsens ordbog er fra 1883 og indeholder kun navne af dansk og nordisk oprindelse. Det er dog med et vist forbehold man kan bruge den, for den er med Marius Kristensens ord »et omfattende om end ikke i alle måder pålideligt grundlag for kundskaben om [de olddanske personnavne]« (Kristensen 1897, s. 65). I DgP's forord fra 1940 blev det blandt andet afsløret at man har haft E.H. Linds navnebøger over det norsk-islandske sprogområde som forbillede (DgP 1, s. V). Det er opslagsbøgerne *Norsk-isländska dopnamn ock fingerade namn från medeltiden* (Lind 1905-15,

Forsiden på det første hæfte af *Danmarks gamle Personnavne* som udkom i 1936.

suppl. 1931) og *Norsk-isländska personbinamn från medeltiden* (Lind 1920-1921) der her henvises til.

Tre anmeldelser beskriver hvorledes DgP var imødeset med stor forventning da den begyndte at udkomme. To af dem er forholdsvis korte, og her tager man udgiverens anseelse som videnskabsmænd som garanti for værkets kvalitet. Jørgen Olrik glædes over at man har samlet navnenes mange forskellige stavemåder med kildehenvisninger til hver enkelt form, ligesom det hilses velkomment at alle artikler følges af en forklaring om det enkelte navns oprindelse. Særligt lægger han mærke til at ordbogen ikke alene indeholder navne af dansk og nordisk oprindelse, men også en lang række indlånte navne, og han slutter sin anmeldelse med at hylde det grundige arbejde der ligger bag ordbogen (Olrik 1937-38, s. 188-189). Jöran Sahlgren bruger en del plads i sin anmeldelse på at anføre navnetolkninger han ikke er enig i, men slutter alligevel med at skrive at det er ubetydelige anmærkninger der ligesom usikre tolkninger ville kunne notes masser af. Det mener han tilsyneladende positivt, for han mener det er stimulerende for en ellers stillestående personnavneforskning, han slutter nemlig af med at skrive at betydningen af værket knap kan overdrives (Sahlgren 1938, s. 196).

Karl Gustav Ljunggren har skrevet en 17 sider lang anmeldelse som er anderledes detaljeret i forhold til de to andre. Han opregner en række kriterier som han mener en personnavneordbog skal opfylde for at være et ordentligt værktøj for både sprogforskere og historikere, og derefter gennemgår kvaliteten af en række germansksprogede personnavneordbøger som var udgivet siden midten af 1800-tallet. Herefter følger hans egentlige anmeldelse af DgP som han som udgangspunkt karakteriserer som »ett arbete av stor betydelse och stort intresse för såväl språk- som historieforskningen i Norden« (Ljunggren 1940, s. 126). Ljunggren gransker nøje ordbogens opbygning som faktisk lever ret godt op til hans forudgående beskrivelse af den ideelle personnavneordbogs indhold, men han pointerer også med rette en række fejlagtige detaljer. Fra en nutidig synsvinkel går han dog for langt i sin kritik af artikler som omhandler meget frekvente navne hvor belægs-serierne nødvendigvis må bero på et udvalg. Her mener Ljunggren at man burde have prioriteret samfundets højtstående personer frem for borgere og almuefolk som man ikke kender yderligere til end at de optræder med navns nævnelse (s. 132). Her mener jeg at DgP's udgivere har prioriteret rigtig. Det er trods alt almuen og borgerne der var flest af i Danmark, og hvis ordbogens belæg skal beskrive navnebrugen i Danmark, må alle samfundslagene repræsenteres uden nogen forfordes mere end nødvendigt.

Endnu i dag kan man erklære sig enig med datidens anmeldere; nok kan der findes nogle fejl, men værket har stadig høj videnskabelig værdi, for man kan være temmelig sikker på at hvis et personnavn ikke findes i DgP, har det næppe været brugt i Danmark i middelalderen.

I 1949 holdt Gunnar Knudsen et foredrag om personnavneordbøger på den tredje internationale navneforskerkongres i Belgien (trykt i 1951). Her problematiserer han blandt andet det at de fleste personnavneundersøgelser kun forholder sig til mindre materialer eller små afgrænsede områder i afgrænsede perioder. Man har brug for meget større materialer for at kunne beskrive et helt lands navneskik, men han er naturligvis klar over at det er en vanskelig og krævende opgave som kun kan udføres gennem samarbejde mellem mange forskere. Han fortæller efterfølgende hvordan dette er grebet an i arbejdet med DgP: Der blev indsamlet materiale frem til 1500, dog med den begrænsning at den komplette indsamling af meget udbredte navne blev stoppet ved 1400 – han nævner at der da var omkring 30.000 sedler alene med navneformer under opslagsformen *Johannes* (Knudsen 1951, s. 698).

Marius Kristensen døde i 1941 mens han arbejdede i bogstavet M. Derefter overtog Rikard Hornby rollen som egentlig redaktør og fortsatte sammen med Gunnar Knudsen. I foredragsartiklen fra 1951 skriver Knudsen at de håbede at være færdige i 1955 (Knudsen 1951, s. 699), men sådan gik det imidlertid ikke. Gunnar Knudsen døde pludseligt i september 1952, og Rikard Hornby måtte fortsætte udgivelsen alene. Forordet til ordbogens andet bind er skrevet en måneds tid efter Knudsens død da første halvbind var fuldført, og her virker Hornby noget rystet og bringer en kort nekrolog til Knudsens hyldest (DgP 2, upagineret side). Rikard Hornby fuldførte værket i 1964 med det 21. hæfte. I den anledning blev der bragt en ultrakort anmeldelse af Jöran Sahlgren i *Namn och bygd* (Sahlgren 1965, s. 182), hvor der kun nævnes praktiske oplysninger om værkets omfang og pris samt en tak til Rikard Hornby som den sidste levende udgiver.

DgP's kvalitet og værdi som et attraktivt værk understreges af at det senere blev genudgivet i reprotryk af Dansk Historisk Håndbogsforlag i to helbind. Mærkeligt nok blev bind 2 trykt først og bind 1 bagefter, men begge med trykkeår 1979-80.

Tidlig interesse for personnavne

Selvom DgP udfyldte en mangel i dansk navne- og middelalderforskning, var det ikke det første videnskabelige arbejde om personnavne. Allerede

i 1600-tallet finder man de første eksempler på udforskningen af danske personnavne.

Den ældste kendte behandling af personnavne i Danmark er et selvstændigt værk som på trods af sin alder faktisk er i stil med moderne udgivelser af typen *Hvad skal barnet hedde?* Det er en lille bog »Aff Nicolao Heldwadeo«, som der står på titelbladet, dvs. af Niels Helvad. Bogens titel er intet mindre end: *Onomat-Etymologicon de Originibus Nominum Virorum ac Mulierum, prisca restitutione. Det er: En Nyttig oc Almindelig Naffnebog, Huorudi en huer kand finde sit Døbe Naffn, Huorledis oc huad det betegner, Nytteligen at vide, for dennem som der haffue lyst til* (København 1630). Helvads oplysninger om de enkelte navne lever ikke altid op til de videnskabelige krav vi har i dag. For eksempel når han ved det hebraiske *Chaleb* (= *Kaleb*) anfører: »er Kalle paa Danske« (s. 19); *Kalle* er en kortform til *Karl* og har intet sprogligt slægtskab med *Kaleb*. Bogen har dog stadig en nytteværdi i navneforskningen. Således finder Bent Jørgensen et belæg på det sjældne kvindenavn *Kelo*, der er en udvikling af *Ketil-løgh*, under opslagsnavnet *Kilianus* på side 39 (Jørgensen 1991, s. 106).

Et andet eksempel på en tidlig udforskning af de danske personnavne findes i Erik Pontoppidans *Grammatica danica* fra 1668. Det er en undersøgelse af det danske sprog som er inddelt i ortografiske, etymologiske og syntaktiske observationer, og under de etymologiske observationer af substantiverne finder man et afsnit om personnavne (Pontoppidan 1668, s. 92-105). Fornavnene inddeles i hjemlige navne som fx *Eskild*, *Bjørn* og *Thøer* (s. 94), og udenlandske navne af hebraisk, græsk, latinsk og tysk oprindelse (s. 95 ff.). Pontoppidan er klar over at det samme navn kan fremstå i en række forskellige former, fx *Olaf/Olav/Olo/Volo/Ole/Vole* (s. 94). Hovedparten af hans eksempler på etymologi svarer til den vi stadig i dag anser for den korrekte. Således skriver han at *Jens*, *Hans* og *Johan* kommer af *Johannes* som er hebraisk (s. 95), *Anders* kommer af *Andreas* som er græsk (s. 97), *Bent* af *Benedictus* som er latin (s. 97), og at *Henrik* og *Gjertud* er tyske navne (s. 97). Man studser dog når han udråber *Dan*, *Lothar*, *Gorm* og *Adser* til at være hebraiske navne (s. 95). Men her skal vi huske at på den tid mente man at hebraisk var det første og dermed ældste sprog og udgangspunktet for alle andre sprog – herunder dansk (jf. fx Hovdhaugen et al. 2000, s. 109). Derfor har det været naturligt for Pontoppidan at kategorisere meget gamle danske navne som hebraiske. Tilnavnene inddeles efter deres oprindelse og dannelsesmåde, fx i patronymer, adelsnavne og stednavne (s. 101 f.), og han nævner at tilnavne også kan være dannet på baggrund af eksempelvis handlinger eller egenskaber (s. 102 ff.).

Går vi frem til 1700-tallet findes der nogle interessante optegnelser af en helt anden art. I 1743 påbegyndte E.J. Jessen (Erik Johan Jessen-Schardebøll (1705-1783)), som var sekretær i Danske Kancelli, at indsamle oplysninger til en dansk-norsk landsbeskrivelse. I disse såkaldte Jessenske Relationer findes der for nogle områder oplysninger om personnavne som man mener er særlige for det pågældende område, eller som anses for særligt sjældne. Fra Nyborg Amt er der i 1743 eksempelvis indberettet en række navne (se Uldall 1916, s. 117 f.) som afføder både genkendelse og forundring. Der er genkendelige navne som *Benjamin*, *Preben*, *Steen*, *Jacobine*, *Jytte* og *Sille* som i eftertiden har fået en videre udbredelse end de havde i Nyborg Amt i 1700-tallet. Navnene er opdelt i mands- og kvindenavne, og her kan man undre sig over at *Hanne* og *Helle* anføres som mandsnavne, man har svært ved at se hvordan *Kærud* kan hænge sammen med *Gerhard*, sådan som det angives i kilden, og man savner en forklaring på hvad *Ogtsteen* egentlig er for et navn.

De Jessenske Relationer indeholder et meget forskelligartet personnavnemateriale, og det kunne være interessant at se på hvad man har anset for at være sjældent eller særligt for de enkelte egne i landet. Desuden kan man gennem disse indberetninger få en genvej til de sjældne navne som man ellers skal igennem et enormt materiale for overhovedet at træffe i en tid hvor størstedelen af befolkningen bar de samme navne. En sådan undersøgelse er undervejs idet der er igangsat et projekt med udforskning og udgivelse af de Jessenske Relationer med Jørgen Mikkelsen og Michael Dupont fra Statens Arkiver i spidsen (Mikkelsen & Dupont 2016, s. 73-74).

Den traditionelle personnavneforskning

Den ældste personnavneforskning i Danmark består af drypvise værker, men i løbet af 1800-tallet opstod der en større interesse for personnavnene i forbindelse med det stigende fokus på den hjemlige historie, sproget og folkekulturen. Her kom filologiens metoder i brug, og forskningen tog oftest afsæt i konkrete skriftlige kilder. DgP er en milepæl for netop denne tradition hvor man undersøger navnenes oprindelse og etymologi i ældre tid, og som man kan kalde den traditionelle personnavneforskning. Oftest er der tale om undersøgelser af enkelte fænomener, afgrænsede tidsperioder eller navne i en bestemt kilde, men der findes også en del undersøgelser af enkeltstående navne eller bestanddele af navne.

Blandt de første traditionelle videnskabelige undersøgelser af personnavne er eksempelvis Johannes Koks bog om *Det danske Folkesprog i Sønderjylland* fra 1863-1867 hvor personnavne forklares forholdsvis kort under navneordene, men de er efterfulgt af en »særlig Del« bestående af en opslagsliste over navne som ifølge Kok blev brugt i Sønderjylland på den tid bogen kom, samt navne som findes i ældre sønderjyske dokumenter og i stednavne. Også Gunnar Knudsen har undersøgt et afgrænset område i »Sydsjællandsk navneskik ved Aar 1600« i *Danske Studier* 1914. Artiklen omhandler faktisk kun to slags tilnavne, såkaldte række- navne hvor en række mænd har tilnavne med beslægtede betydninger, fx *giesling*, *Kylling*, *Elling* og *Glente* (Knudsens stavemåder; s. 121), samt tilnavne som består af en del af et stednavn, fx *Smidt* (< Smidstrup) og *Beck* (< Bækkeskov) (s. 125). Andre undersøgelser i mindre geografiske områder er eksempelvis Peter Jørgensens artikel »Fornavne i Brede sogn gennem 100 år« (1951), og blandt de nyere eksempler er Lilliane Højgaard Holms artikel »Fornavnstudier i Østermarie sogns ældste kirkebog (1687-1700)« (2009). Her afsløres det at hovedparten af navnene i sognets ældste kirkebog er indlånte lige som det også er tilfældet i resten af Danmark på den tid, dog er andelen af nordiske navne i Østermarie Sogn større end i andre dele af landet. Større undersøgelser af lokal navnebrug findes i Eva Villarsen Meldgaards to afhandlinger *Sydvestjysk navneskik gennem 300 år* (1965) om navne i Skast Herred og *Studier i københavnske fornavne 1650-1950* (1990) om navne i Vor Frue Sogn i København. Lokale undersøgelser som de nævnte giver et pletvist, men også nuanceret og detaljeret, billede af navnebruget i Danmark. Det gælder også Susanne Vogts artikel »På sporet af Alborg – et eksempel på små centre perifert i Danmark« (2007). Det noget ualmindelige pigenavn *Alborg* har nemlig været brugt i to forskellige lokalområder på Sjælland gennem mere end hundrede år.

Den traditionelle filologiske danske personnavneforskning koncentrerer sig helst om navnebruget i oldtiden og middelalderen. Kristian Hald skrev i begyndelsen af 1970'erne to stadig aktuelle bøger om personnavne i Danmark i oldtiden og i middelalderen (Hald 1971 og 1974). I disse to bøger beskriver Hald de navne og navngivningsprincipper vi kender fra oldtiden, og han fortæller hvordan en masse nye navne kommer til udefra med middelalderens kristendom og gennem kontakt med andre lande og folkeslag. Hald læner sig så meget op ad DgP i bogen om middelalderens navnebrug at han har lavet en generel henvisning til den i forordet (Hald 1974, s. 7). Han er dog ikke mere afhængig af DgP end at han også ind imellem

afviser nogle tolkninger derfra og fremfører overbevisende andre forklaringer på flere navne (se fx Hald 1974, s. 30, 35, 41, 42 og 60 f.). Gamle nordiske sakrale spor i personnavnene er i nyere tid beskrevet af John Kousgård Sørensen (1989) og Bente Holmberg (1992). Begge artikler har et enkelt navneled som omdrejningspunkt. Kousgård Sørensen behandler personnavne med navneleddet *vi/væ*, fx *Guthvi(r)*, *Salvi(r)* og *Thorir* (< **Thorvir*), og mener de afslører eksistensen af et ord *vi(r)* for 'hedensk præst'. Holmberg behandler både sted- og personnavne med navneleddet *as* 'hedensk gud'. Ordet *as* er ikke overleveret som simpleks i østnordisk, men det konkluderes at dets forekomst i en række navne indikerer at ordet engang har eksisteret her. Holmberg har desuden lavet en beskrivelse af navnene i en bestemt kilde, nemlig i Broderlisten i Kong Valdemars Jordebog (Holmberg 2006). Broderlisten er en vigtig og interessant kilde fra omkring 1300, og Holmberg bringer en række nye tolkninger af navne og nye bud på identifikationer af de personer som nævnes i listen. I sin ph.d.-afhandling fra 1998 *Vikingetidens personnavne i Danmark belyst gennem runeindskrifternes personnavne og stednavne på -torp sammensat med personnavneforled* giver Michael Lerche Nielsen desuden et tidsbillede af navnebrugen i Danmark gennem bestemte kildetyper.

Som nævnt ovenfor havde man indtil udgivelsen af DgP manglet et opslagsværk med fremmede navne i Danmark, og det er i grunden underligt, for forekomsten af fremmede navne i Danmark har stor betydning for dateringen af de stednavne de forekommer i. Det er nemlig ofte muligt nogenlunde at tidsfæste indlånene af personnavne, og derved kan man også placere de stednavne de indgår i, tidsmæssigt. Marius Kristensen rådede bod på dette i artiklen »Fremmede Personnavne i Danmark indtil o. 1650« (1897). Her skriver han at fremmede navne hidtil kun i ringe grad har haft forskernes interesse, men at de udgør så stor en del af det levende navnestof at de fortjener opmærksomhed. Desuden mener han at de store forandringer der er sket i navnenes form, er vigtige for sproghistorien (s. 65). Brugen af fremmede navne i Danmark i ældre tid er også berørt af Eva Villarsen Meldgaard (1994) i »De kristne personnavne kommer«. Her beskriver Meldgaard hvordan de kristne navne kommer i brug og i løbet af middelalderen næsten udkonkurrerer de gamle nordiske navne. Det der i dag betragtes som gode, gamle, danske navne, er for en stor del danske udviklinger af de fremmede kristne navne som kom til i middelalderen. Nogle af disse navne blev overordentlig udbredte allerede i middelalderen hvilket fremgår tydeligt af de meget lange belægsserier i DgP under opslagsformer som eksempelvis *Johannes* og *Nicolaus*.

Mange af de afgrænsede undersøgelser omhandler opkaldelse. Man er nødt til at kende flere generationer i en slægt for at kunne udtale sig om opkaldelse, og derfor er det ofte nødvendigt at holde sig til et afgrænset område eller til en enkelt familie for at kunne overskue materialet til undersøgelsen. Allerede i 1893 skrev Gustav Storm »Vore Forfædres Tro paa Sjælevandring og deres Opkaldelsesskikke«. Storm var nordmand, men artiklen er også vigtig for den danske personnavneforskning, og den citeres stadig når emnet er opkaldelse. Tidligt i 1900-tallet kom V.A. Sechers »Opkaldelseskikke i østjyske Bondeslægter fra 17de og 18de Århundrede« (1918), og opkaldelse er stadig interessant for navneforskerne. Eva Villarsen Meldgaard skrev i 2004 om *De gamle nordiske opkaldelsesregler og den bartholinske nomenklatur* hvor hun gennem tre slægtled i Bartholin-familien påviser opkaldelser i overensstemmelse med de gamle nordiske opkaldelsesregler samt opkaldelser som viser brud med de gamle regler, fx at flere af børnene bliver opkaldt efter deres endnu levende forældre. En tilbagevendende forklaring på den meget stereotype navnebrug på landet i ældre tid er at det skyldtes strenge opkaldelsesregler, og derfor kom der ikke så stor variation i navnebrugen. Bent Jørgensen (1986) har imidlertid vist at konformiteten i lige så høj grad skyldes traditionsbundethed idet han bringer eksempler fra 1600- og 1700-tallet på at man har undgået at opkalde med meget særprægede og sjældne navne, samt at hittebørn i samme periode i høj grad fik samme type navne som børn med kendt ophav.

Halvdelen af DgP omhandler tilnavne – hvoraf mange fortsat bruges som efternavne i dagens Danmark. Men det er ikke halvdelen af den danske personnavneforskning som har dette emne. Det er dog ikke blevet helt forbigået. Således belyser John Kousgård Sørensen i artiklen »Danmarks »lærde« slægtsnavne« (1980) humanisttidens brug af især latiniserede navne blandt studerende på universitetet. Historisk set er det imidlertid relativt nyt med faste efternavne for størstedelen af befolkningen, og efternavnebrugen i Danmark er meget styret af lovgivning. Det var først i 1826 der kom en bestemmelse om at alle danskere skulle have et fast efternavn. Det valg af efternavne som fulgte i hele landet, ved vi meget lidt om – vi kender kun resultatet med de mange ens *sen*-navne som stadig gør sig gældende i Danmark i dag. Allerede i 1883 skrev H.F. Rørdam »Om danske Slægtsnavne«. Det var egentlig hans hensigt kun at beskrive et eneste slægtsnavn, men – som han skriver – »da hele Emnet er saa lidet behandlet hos os, benytter jeg Lejligheden til at give en kort Oversigt« (s. 219), og fremstillingen består da også kun af en kort beskrivelse af de hyppigst

forekommende typer af danske slægtsnavne, fx oprindelige patronymer, stednavne, naturbetegnelser og erhvervsbetegnelser. Også Alfred Thomsen (1945) har givet et glimrende overblik over de danske efternavne, ligesom John Kousgård Sørensen imponerende enmandspræstation *Patronymer i Danmark* 1-2 (1984 og 1997) fortæller rigtig meget om patronymbruken i ældre tid, men da vi når frem til 1800-tallets fastfrysning af patronymerne som arvelige efternavne, stopper hans grundige undersøgelse, og han meddeler eksplicit at »overgangen fra primærpatronym til sekundærpatronym, slægtsnavn, ikke [har] kunnet analyseres så detaljeret som ønsket« (Kousgård Sørensen 1997, s. 5). Vi ved derfor i praksis ikke ret meget om de egentlige forhold om hvorfor og hvem det var der valgte at tage de stereotype *sen*-navne som faste efternavne. Vi ved til gengæld en del om de navne man ikke antog! Omkring århundredeskiftet kom nemlig betænkningen *Dansk Navneskik* (DN 1899) fra en navnekommission bestående af Frederik Nielsen, Axel Olrik og Johannes Steenstrup. Her er tilnavnebruken beskrevet for alle egne af Danmark, og kommissionen konkluderer at den danske navneskik »lider af at være ensformig, upraktisk og uskøn i en sådan Grad, at man vanskelig skal finde dens Lige andetsteds« (s. 132), idet de finder at den varierede tilnavnebrug de har afdækket med deres undersøgelse, burde træde i stedet for de »uskønne« *sen*-navne. Faktisk gik vel mange af de uofficielle tilnavne faktisk i arv, men var altså alligevel ikke blevet valgt som officielle navne. Et overblik over generelle træk i den danske efternavnehistorie finder man i udmærkede mindre udgivelser som Georg Søndergaards lille leksikon *Danske efternavne. Betydning. Oprindelse. Udbredelse* (1984) og Eva Villarsen Meldgaards oversigt »De danske slægtsnavnes historie i nyere tid« (1984), men vi mangler viden om de store ændringer der er sket i danskernes efternavne i de senere år.

DgP er en vigtig referenceramme for alle undersøgelser af både middelalderligt og eftermiddelalderligt personnavnemateriale, dansk såvel som nordisk. Det gælder især Rikard Hornbys bidrag til samleværket *Nordisk Kultur* (bind 7) som er en gennemgang af *Fornavne i Danmark i middelalderen* som næsten udelukkende bygger på materiale fra DgP (Hornby 1947, s. 232) hvilket er oplagt da Hornby jo netop på det tidspunkt – i 1947 – sad og redigerede ordbogen. Men værket har også været vigtig for de glimrende oversigtsartikler i pragtværket *The Nordic Languages* (Bandle et al. 2002-2005) hvor bidragene om udviklingen af nordiske personnavne i oldtid og middelalder (Melefors 2002, Peterson 2002 og Wiktorsson 2002) og Bente Holmbergs bidrag om udviklingen i danske personnavne i tiden ca. 1500-1800 (Holmberg 2005) alle præsenterer DgP på

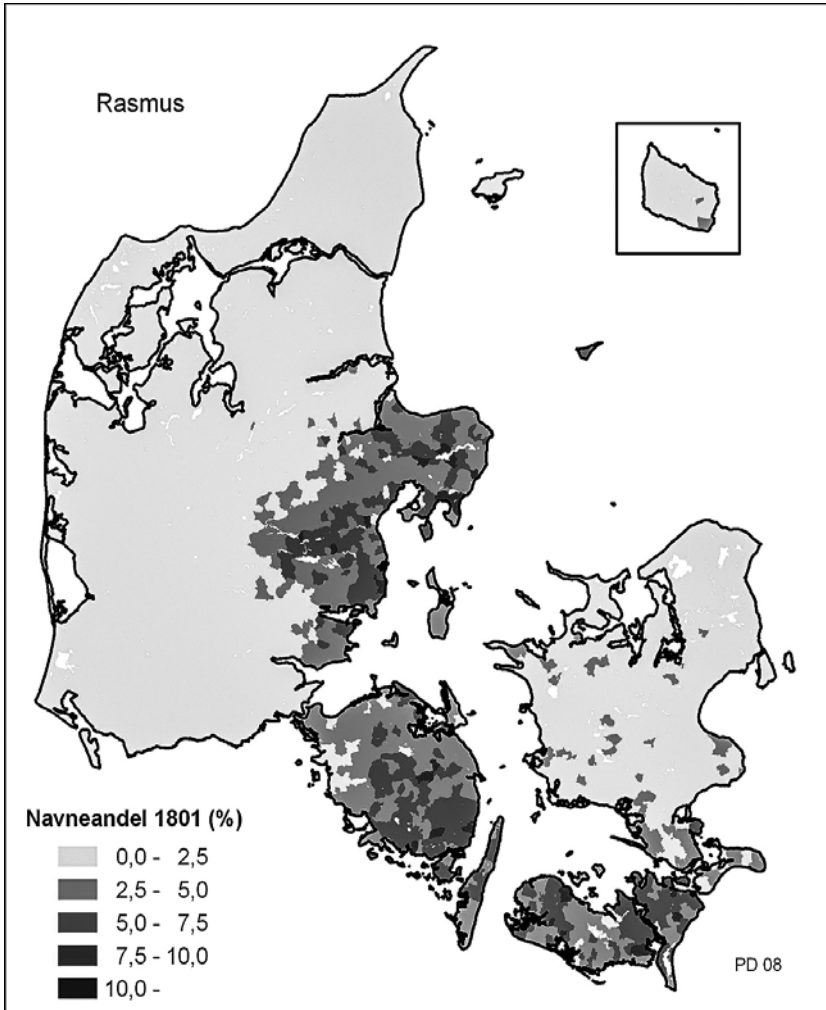
litteraturlisterne. Lige som i øvrigt også Eva Meldgaards oversigtsartikel i håndbogen *Europäische Personennamensysteme* (Brendler & Brendler 2007) som modsat *The Nordic Languages* også behandler personnavnebrugen efter år 1800 (Meldgaard 2007b).

Store landsdækkende undersøgelser

Det er slående at de ovennævnte traditionelle personnavneundersøgelser næsten uden undtagelse er enmandspræstationer, og at det Gunnar Knudsen allerede noterede sig i 1949 (1951) – at de fleste personnavneundersøgelser kun forholder sig til mindre materialer eller små afgrænsede områder i afgrænsede perioder – fortsat gør sig gældende helt frem til i dag.

Der findes dog undtagelser. Det gode forbillede man havde i DgP gjorde at man entusiastisk i løbet af 1970'erne igangsatte planlægningen af dens efterfølger: Danmarks eftermiddelalderlige personnavneordbog (jf. Meldgaard 1985). Imidlertid blev alle ansøgninger om bevilling til projektet forbigået, og entusiasmen faldt efterhånden. Dog findes endnu en lille seddelsamling med udskrifter til ordbogen i Afdeling for Navneforsknings samlinger som et vidne om de store planer. De senere år er der heldigvis kommet bedre muligheder for undersøgelser med større og landsdækkende materialer. Flittige slægtsforskere er gennem crowdsourcing kommet ret langt i tilvejebringelsen af en digitaliseret og søgbar udgave af danske folketællinger som er tilgængelig for alle i *Dansk Demografisk Database* (DDD), og det giver helt nye muligheder for forskning i personnavne fra 1700- og 1800-tallet. Her er lige netop tale om det Gunnar Knudsen plæderede for i sit foredrag i 1949 (Knudsen 1951, s. 697): man kan kun lave landsdækkende undersøgelser gennem samarbejde med andre – samarbejde må betragtes som den eneste måde at realisere det på. Indtastningen af folketællingerne er ikke foretaget for navneforskningens skyld. Den er foretaget af private slægtsforskere for slægtsforskningens skyld, men det giver samtidig et fantastisk onomastisk materiale at arbejde med. Hvis vi ikke havde haft de mange ildsjæle blandt danske slægtsforskere, havde vi ikke haft mulighed for at lave landsdækkende undersøgelser af 1700- og 1800-tallets navnebrug i Danmark som det eksempelvis er gjort for folketællingen fra 1801 (1803 for Sønderjyllands vedkommende) i artiklen »Almuens fornavne omkring år 1800« (Eggert 2009). Ved hjælp af det fuldstændige materiale kan der laves ret præcise kortlægninger af nav-

nes udbredelse. Et eksempel er udbredelseskortet for mandnavnet *Rasmus* omkring år 1800, se figur 1, som viser et fint afgrænset område hvor navnet har været brugt, mens det har været stort set fraværende i resten af landet.

Figur 1: Udbredelsen af Rasmus som første fornavne i folketællingen 1801/1803 angivet i procent af den samlede befolkning (udeladelsen af Sønderjylland har korttekniske årsager). Kort: Peder Dam 2008 (fra Eggert 2009, s. 110).

Store landsdækkende materialer kan også gøre det muligt at finde de usædvanlige navne som er brugt rundt omkring i krogene, og som man i de afgrænsede undersøgelser kun møder ved rene lykketræf. Eksempelvis er vores viden om pigenavnet *Juldagoline* (Eggert 2014), mandnavnet *Djalmar* (Eggert 2016) og efternavnet *Corydon* (Eggert 2012) i høj grad tilvejebragt gennem de digitaliserede folketællinger i DDD.

Når det gælder nutidens navnebrug, er der andre udfordringer. Godt nok findes alle danskeres navne registreret digitalt i CPR (det Centrale PersonRegister), men der er til gengæld rigtig mange danskere nu, og det kræver særlige databaseudviklinger at få materialet gjort tilgængeligt og muligt at analysere. Sådan et materiale blev senest bragt til veje med den webbaserede database *Danskernes Navne* som bygger på et udtræk fra CPR fra 1. januar 2005 (Holmberg og Lerche Nielsen 2006). Det har været – og er stadig – et værdifuldt arbejdsredskab med mange kvantitative og geografiske oplysninger om navnebrugen i Danmark frem til 2005. Den kan sammenlignes med DgP's grundige formkatalog, men med *Danskernes Navne* følger desværre ikke et egentligt leksikon med navneforklaringer. Forgængeren til *Danskernes Navne* er *Fornavnebogen* (Hjorth Pedersen & Weise 1989) som bygger på et udtræk af CPR i 1985. Heller ikke den følges af et leksikon med navneforklaringer, men den blev fulgt op i 1990 af bogen *Danske fornavne* som indeholder forskellige analyser af materialets fordeling med hensyn til kronologi, geografi og køn (Hjorth Pedersen & Weise 1990), og den er for sin tid ganske nyskabende i den henseende.

Disse udgivelser tilgodeser ud over forskernes behov også offentlighedens interesse for vores samtids navnebrug, som især med hensyn til fordeling i forhold til kronologi, geografi og køn er stor i disse år, særligt når det gælder forældres valg af fornavne til deres nyfødte børn. Denne form for interesse er større end nogen sinde, men den er ikke helt ny. Allerede i 1918 udgav Johannes Steenstrup den lille bog *Mænds og Kvinders Navne gennem Tiderne* som indeholder en generel beskrivelse af personnavnebrugen i Danmark og et lille leksikon med navneforklaringer, og den er dermed en pendant til de nutidige bøger der er henvendt til nybagte forældre, altså bøger som *Hvad skal barnet hedde?* (Lerche Nielsen 2006) og *Navnebogen* (Meldgaard 2007a). I disse bøger findes en kort gennemgang af personnavnehistorien i Danmark, og de hyppigste fornavne forklares i kønsopdelte leksika. Disse bøgers funktion som nybagte forældres informationskilde til navnevalg får i dag skarp konkurrence fra diverse mere eller mindre lødige kommercielle hjemmesider med navneforklaringer.

Derfor er det en vigtig opgave for den etablerede danske navneforskning at tilvejebringe et validt personnavneleksikon på internettet som omfatter mere end kun de hyppigste navne.

Navnemode og nye navne

Hvor den traditionelle personnavneforskning har gjort en del ud af de opkaldelsestraditioner som havde stor betydning for navngivningen i det gamle landbrugssamfund med opkaldelse af børn efter familiemedlemmer eller personer i det lokale miljø, er det først inden for de seneste ca. 50 år at man for alvor er begyndt at udforske navngivning efter både fiktive og faktiske offentligt kendte personer. Enkelte spor efter navne med litterært ophav findes allerede i middelalderen og kan derfor findes i DgP, som det er påpeget af Kristian Hald (1974, s. 76-77). Det gælder eksempelvis navne som mandnavnet *Holger* fra folkevisen og krøniken om Holger Danske og adelsnavnet *Paris* som sættes i forbindelse med Trojadicgtingen (ibid.).

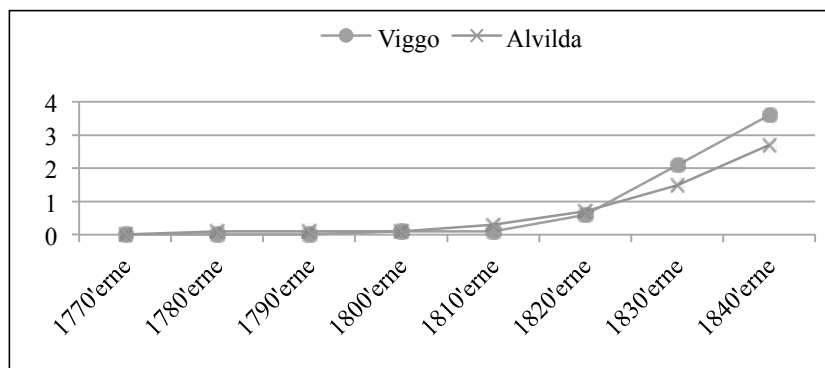
Hovedparten af forskningen i navngivning efter fiktive og faktiske offentligt kendte personer udspringer af behovet for at beskrive og forklare den navnebrug som gør sig gældende i dag. De mange navne vi bruger, kommer alle vide vegne fra, og inspirationskilderne er nærmest uendelige. Navnemønstrene ændrede sig i tiden omkring 1800 med de store kulturelle omvæltninger som fulgte med bondens frigørelse fra stavnsbåndet, skolepligten for alle fra 1814, industrialisering og den store indflytning til byerne. Det skabte en løsrivelse fra de gamle traditioner i den brede befolkning og muligheder for et mere frit navnevalg og dermed også en grobund for langt større modetendenser i navngivningen. Frem til nutiden er påvirkningen udefra gennem en uafbrudt stigning i medieudbuddet øget kontinuerligt. Derfor er udforskningen af de mange nye navne som er kommet i brug siden ca. 1800, uundværlig når vi skal belyse nutidens navnebrug. Det var især ny litteratur i forbindelse med romantikken og romantismen som i begyndelsen af 1800-tallet bragte nye navne med sig, ligesom oversat litteratur var den begyndende årsag til den store udbredelse af engelske, russiske og andre udenlandske navne som kendetegner fornavnbrugen endnu i dag.

Torben Kisbye har skrevet om såkaldt idolopkaldelse i 1800- og 1900-tallet i flere udgivelser (1979 og 1984), om hvordan navne fra Ossiandigtningen er kommet i brug som personnavne i Danmark (1983),

og han har beskrevet hvordan engelske drengenavne som *Benny*, *Brian*, *Johnny* og *Dennis* er blevet et klassespecifikt fænomen (1990). I slutningen af 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet begyndte der at dukke engelske navne op hovedsageligt i familier med tilknytning til handel og søfart. Herefter steg brugen af engelske navne op igennem 1800-tallet hvor også engelsk litteratur har været inspirationskilde. I de første tiår af 1900-tallet får engelske navne det lavstatuspræg som vi endnu til dels kender i dag – et lavstatuspræg som blandt andet skyldes arbejderklassens begejstring for kulørt kiosklitteratur hvorfra heltenes navne blev ført videre til børnene (Kisbye 1990).

Eva Villarsen Meldgaard er nok den danske navneforsker der har beskæftiget sig mest med den moderne navngivning og den nyeste fornavnbrug. Hendes disputats *Studier i københavnske fornævne* (1990) gav for første gang et grundigt kendskab til navnemode i Danmark, for godt nok er undersøgelsen afgrænset til København, men man kan med rimelighed antage at tilsvarende tendenser i varierende grad også har gjort sig gældende i resten af landet. Meldgaard har desuden skrevet en række populærvidenskabelige bøger samt et antal artikler om navnemode og modenavne som ikke skal undervurderes i forhold til deres aktualitet. Som eksempler kan nævnes hendes artikel »Fornavnemoder i Danmark 1820-2020« (1997) som giver et solidt overblik over de navnetendenser som har gjort sig gældende siden romantikken, og hun vover modigt at spå om hvilke navne som kunne blive populære i fremtiden. I en anden artikel »Hvorfor Anika og ikke Pippi? Nogle betragtninger over idolnavne og opkaldelsesmodeller« (1998) sætter Meldgaard fokus på det forhold at nogle navne fra populærkulturen bliver modenavne mens andre ikke gør. *Pippi* er aldrig blevet et populært pigenavn i Danmark selvom Pippi Langstrømpe har været – og stadig er – en meget populær figur. Det er et område som forskningen kunne drage stor nytte af at vide meget mere om!

I en undersøgelse af 1800-tallets opblomstring af nordiske navne, det som kaldes Den nordiske navnerenæssance, påvises nogle eksempler på hvordan navnemoden kan begynde i hovedstadsområdet og derefter sprede sig til andre dele af landet (Eggert 2008). Undersøgelsen er foretaget gennem DDD på baggrund af folketællingerne fra 1801 og 1845 og viser eksempelvis at pigenavnet *Alvilda* og drengenavnet *Viggo* begge blev populære efter udgivelsen af N.F.S. Grundtvigs oversættelse af Saxos Danmarkskrønike i 1818-22 (Eggert 2008, s. 121), se figur 2, og at det især er i København og i købstæderne navnet bruges på den tid, se tabel 1.

Figur 2: Udviklingen i brugen af Viggo (Vigo, Wiggo, Wigo) og Alvilda (Alvilde) i folketællingen fra 1845 angivet i antal navnebærere pr. 10.000 fødte pr. årti (figur fra Eggert 2008, s. 121).

	Viggo 1845	Alvilda 1845	Hele befolkningen 1845
København	46,3 %	53,6 %	9,0 %
Øvrige købstæder	33,6 %	20,6 %	12,1 %
Landsogn	20,1 %	25,8 %	78,9 %
I alt	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Tabel 1: Fordelingen af *Viggo* (*Vigo*, *Wiggo*, *Wigo*) og *Alvilda* (*Alvilde*) i folketællingen 1845 i procent efter navnebærernes bosted i henholdsvis København, øvrige købstæder og på landet. Til sammenligning er også angivet hele befolkningens fordeling i samme folketælling (tabel fra Eggert 2008, s. 122).

I 1994 skrev John Kousgård Sørensen artiklen »Ida og Adelaide. En historie om opkaldelser i 1800-tallet« hvor han kortlægger oprindelsen til den udbredte brug af pigenavnet *Ida*. Den store udbredelse skyldes nemlig H.C. Andersens eventyr »Den lille Idas blomster« fra 1834 hvor titelfiguren er opkaldt efter et barn i Andersens bekendtskabskreds. Ved at gå tilbage i tiden finder Kousgård frem til den pige som hed *Adelaide*, men blev kaldt *Ida*, og som gennem opkaldelse ser ud til at være årsag til de første danske forekomster af pigenavnet *Ida*. Samtidig viser han at det moderne navn *Ida* ikke er identisk med det forholdsvis sjældne kvindenavn *Ide* som man i DgP kan konstatere blev brugt af især adelskvinder i middelalderen (Kousgård Sørensen 1994).

En anden forfatter som har inspireret til nye navne i Danmark, er Tolkien som ifølge Michael Lerche Nielsen (2004) har inspireret til nye

fornavne som *Bilbo*, *Gandalf* og *Legolas* siden 1970'erne og 1980'erne, længe før de meget populære filmatiseringer af *Ringenes Herre* i begyndelsen af 2000'erne gjorde Tolkiens univers umådeligt populært. Michael Lerche Nielsen har ellers inden for moderne personnavnebrug hovedsageligt koncentreret sig om navnelovgivning og lovenes betydning for navngivningen (fx Lerche Nielsen 2007). Siden der i 1904 for første gang kom en egentlig navnelov, har lovgivningen nemlig haft en vis indflydelse på navnebrugen i Danmark.

Indvandreres navne og navnebrug er et overset emne i dansk personnavneforskning. Først da Eva Villarsen Meldgaard med sin gode sans for samtidsaktuelle forskningsemner i 2006 publicerede sin internetordbog over muslimske fornavne i Danmark, kom emnet i fokus (Meldgaard 2006a+b). Minoriteters navnebrug er i det hele taget et emne som behøver mere udforskning i Danmark, for hvor meget fastholder man sin oprindelige identitet i navnene, og hvor meget tilpasser man sig sine nye omgivelser? En lille undersøgelse af de såkaldte kartoffeltyskeres ændringer og tilpasninger i fornavnebrugen er beskrevet i artiklen »A German colony in Jutland: the evidence of Christian names« (Eggert 2011), men mange andre gruppers navnebrug ville være interessante at vide mere om. Det gælder de forskellige minoritetsgrupper i Danmark, men også de steder hvor danskere er minoriteter, fx det danske mindretal syd for den danske-tyske grænse eller i udvandrerkolonier i USA og Sydamerika.

Socioonomastik og identitet

Som nævnt ovenfor har offentligheden i disse år en stor interesse for hvilke navne der gives til nyfødte, hvilke mekanismer der ligger bag navngivningen, hvem der bruger hvilke navne og hvorfor. Det er meget svære spørgsmål at svare på, og der er ikke meget hjælp at hente i den traditionelle filologiske personnavneforskning. Ind imellem findes der oplysninger om navnebæreres sociale forhold i ældre personnavnematerialer og siden 1970'erne findes en række undersøgelser af sociale forhold i forbindelse med personnavneundersøgelser. Georg Søndergaard er den første der benytter lingvistiske metoder og sætter fokus på variation i navnebrugen i forskellige sociale lag. Han finder i en undersøgelse fra 1976 frem til at det hyppigste navngivningsmotiv er smag – de fleste forældre vælger simpelthen et navn de synes er pænt (Søndergaard 1976, s. 524). Han finder også frem til at de lavere sociale lag er ret åbne over for nye

navne, mens de højere sociale lag er mere konservative i deres navnevalg (ibid., s. 529).

I 1980'erne tages flere tilløb til socioonomastisk forskning. Her vil jeg fremhæve Torben Kisbyes »De engelske drengenavne i Danmark – en skitse til et psyko- og socioonomastisk projekt« (1987) hvor han fremstiller sine tanker og forarbejder til den ovenfor nævnte undersøgelse af engelske drengenavne som klassespecifikt fænomen (Kisbye 1990), samt Erwin Stæt Andersen som i »Social variation – på kryds og tværs. Om navnes sociale mobilitet i tid« (Stæt Andersen 1987) belyser hvordan navne over tid kan bevæge sig fra at være kendetegnende for én socialgruppe til på et senere tidspunkt at blive kendetegnende for en anden socialgruppe. I begge artikler beklages det at sociale aspekter er meget sjældne i danske navneundersøgelse, men på trods af ønsket om mere af den slags forskning gik der en del år før emnet vendte tilbage i forskningen.

I december 2015 forsvarede Katrine Kehlet Bechsgaard således sin ph.d.-afhandling *Hvorfor skal barnet hedde sådan? En undersøgelse af motiver bag valg af børnenavne og social variation i forhold til navnevalg* om hvilke overvejelser forældre gør sig når de vælger navn til deres børn. Denne afhandling er den metodisk, teoretisk og empirisk mest solide og velfunderede socioonomastiske forskning vi hidtil har set om danske navneforhold. Bechsgaard har afdækket en række forhold som er vigtige for mange forældre i navnevalget, for eksempel at jo højere uddannelse man har, jo flere parametre finder man vigtige at inddrage i navnevalget. Desuden viser undersøgelsen at erhvervsuddannede forældre i 20'erne som er bosiddende på landet, er de mest tilbøjelige til at vælge sjældne navne, mens højtuddannede forældre er mest tilbøjelige til at se tilbage i tiden og vælge et ældre veletableret navn. Bechsgaard konkluderer også at forældrene er bevidste om hvad de finder vigtigt i navnevalget, fx om navnet er kort eller langt, om det er dansk/nordisk eller internationalt, eller om det er almindeligt eller sjældent – men de mest grundlæggende krav til navnet er at det er smukt, passer til barnet og har en positiv betydning (Bechsgaard 2015, s. 164-170).

Socioonomastiske undersøgelser omhandler oftest fornavnemateriale, men efternavne fortæller også meget om en persons herkomst og identitet. I 1904 kom en lov om navneforandring hvorefter alle kunne skifte til et andet efternavn, men endnu i dag er de hyppige *sen*-navne et særligt kendetegn i Danmark selvom deres antal er faldet meget gennem mange år (se fx Kousgård Sørensen 1997, s. 108 f.) – færre mener tilsyneladende at de kan identificere sig selv med et meget udbredt *sen*-navn (jf. Eggert under udgivelse).

Formentlig som kompensation for de stereotype efternavne opstod mellemnavnet i løbet af 1800-tallet. Denne udvikling ved vi meget lidt om, men det er heldigvis emnet for Lars-Jakob Harding Kællerøds ph.d.-projekt som begyndte i 2015. Her har Kællerød den arbejdshypotese at en væsentlig identifikationsfaktor i individernes navne forsvandt da patronymerne blev arvelige og ikke længere fortalte hvem man var søn eller datter af. Mellemlavnavnet blev en måde for det enkelte menneske til at bevare et forhold til sit ophav i navnet. I projektet benyttes demografiske, sociale og geografiske faktorer til belysningen af mellemnavnets opståen i 1800-tallet på tværs af landet, mens en række casestudies skal belyse motiver og årsager til brugen af mellemnavnene (Kællerød 2016). Projektet vil give os helt nye indsigter i navnenes betydning for identitet og familietilhørsforhold i etableringen af efternavne og mellemnavne hos den brede befolkning i Danmark.

Afsluttende bemærkninger

Denne fremstilling er foranlediget af 80-året for udgivelsen af de første sider af DgP. Den giver et billede af dansk personnavneforskning før og nu, men den skal ikke betragtes som fuldstændig; der er mange gode bidrag til forskningen som ikke er nævnt. De vigtigste linjer i forskningen er trukket frem, og man bør efter min mening i fremtidens danske personnavneforskning prioritere undersøgelser som kan belyse den navnebrug vi har i Danmark i dag. Det kan man jo med god ret sige at al forskning i danske personnavne gør, men det nutidige har også en væsentlig interesse fra offentligheden, og den er vigtig og bør honoreres, men mange ting kan vi endnu ikke svare på: Hvorfor bliver nogle navne populære mens andre ikke gør, hvordan hænger navnemoden sammen med navnebrugen i andre lande, hvorfor har vi så mange ens efternavne, og hvor stor en del af vores identitet ligger i selve navnet? Der findes mange flere ubesvarede spørgsmål end dem, og fælles for dem er at man for at finde svar må kombinere flere discipliner, og især statistiske, lingvistiske og filologiske metoder må bringes i spil.

Da DgP udkom, var personnavneforskningen i hovedsagen en filologisk hjælpedisciplin for stednavneforskningen, men i gennemgangen ovenfor fremgår det at personnavneforskningen har hævet sig op til at være en selvstændig disciplin som kan bidrage til vores viden ikke bare om sproget, nutidens navnebrug, navnevalg og navnemode, men også om psyko-

logiske, sociale og kulturelle forhold som er væsentlige for mennesker i dag. Disciplinen er imidlertid stadig relativt ung, og den må – samtidig med den fornyelse der er undervejs – stå på skuldrene af den ældre forskning. Ikke mindst 80-årsjubilaren DgP som med sit ambitiøse udgangspunkt og den grundighed den er udført med, bør stå som et forbillede for fremtidens personnavneforskning.

Litteratur

- Bandle, Oskar & al. (red.): *The Nordic Languages. An International Handbook of the History of the North Germanic Languages*. Volume 1-2. Berlin 2002-2005.
- Bechsgaard, Katrine Kehlet: *Hvorfor skal barnet hedde sådan? En undersøgelse af motiver bag valg af børnenavne og social variation i forhold til navnevalg*. (Ph.d.-afhandling). Københavns Universitet 2015.
- Brendler, Andrea & Silvio Brendler (red.): *Europäische Personennamensysteme. Ein Handbuch von Abasisch bis Zentralladinisch*. (Lehr- und Handbücher zur Onomastik. Band 2). Hamburg 2007.
- DDD = *Dansk demografisk database*. Dansk Data Arkiv. Rigsarkivet. www.ddd.dda.dk
- DgP = *Danmarks gamle Personnavne* 1-2, udgivet af Gunnar Knudsen, Marius Kristensen & Rikard Hornby. København 1936-64. (Genudgivet i reprotryk af Dansk Historisk Håndbogsforlag. Lyngby 1979-80).
- DN = *Dansk Navneskik. Betænkning afgiven af den af Justitsministeriet den 4 maj 1898 nedsatte Kommission*, ved Frederik Nielsen, Axel Olrik & Johannes Steenstrup. København 1899.
- Eggert, Birgit: Nordisk navnerenæssance i Danmark. Indledende studier, i: Guðrún Kvaran, Hallgrímur J. Ámundason, Jónína Hafsteinsdóttir & Svavar Sigmundsson (red.), *Norræn nöfn – Nöfn á Norðurlöndum. Hefðir og endurnýjun. Nordiska namn – Namn i Norden. Tradition och förnyelse. Handlingar från Den fjortonde nordiska namnforskarkongressen i Borgarnes 11-14 augusti 2007*, s. 113-139. (NORNA-rapporter 84). Uppsala 2008.
- Eggert, Birgit: Almuens fornavne omkring år 1800, i: *Landbohistorisk Tidsskrift* 2009:1, s. 89-125.
- Eggert, Birgit: A German colony in Jutland: the evidence of Christian names, i: *Onoma* 46, s. 53-75, 2011.
- Eggert, Birgit: *Corydon*, månedens navn på navn.ku.dk 1. november 2011, 2. ændrede udgave 4. juni 2012: http://navn.ku.dk/maanedens_navn/corydon/
- Eggert, Birgit: *Juldagoline*, månedens navn på navn.ku.dk 1. december 2014: http://navn.ku.dk/maanedens_navn/juledagoline/
- Eggert, Birgit: *Djalmar*, månedens navn på navn.ku.dk 1. maj 2016: http://navn.ku.dk/maanedens_navn/djalmar/
- Eggert, Birgit: Danske efternavne – om identitet og ekstremt hyppige efternavne, i: *Rapport fra NORNAs 46. symposium i Tammerfors, Finland, 21.-23. oktober 2015*. (NORNA-rapporter 95). Under udgivelse.

- Grundtvig, N. F. S.: *Danmarks Krønike af Saxo Grammaticus* 1-3. København 1818-22.
- Hald, Kristian: *Personnavne i Danmark. I. Oldtiden*. København 1971.
- Hald, Kristian: *Personnavne i Danmark. II. Middelalderen*. København 1974.
- Helvad, Niels: *Onomat-Etymologicon de Originibus Nominum Virorum ac Mulierum, prisca restitutione. Det er: En Nyttig oc Almindelig Naffnebog, Huorudi en huer kand finde sit Døbe Naffn, Huorledis oc huad det betegner, Nytteligen at vide, for dennem som der haffue lyst til*. København 1630.
- Hjorth Pedersen, Birte, & Lis Weise: *Fornavnebogen* (Navnestudier 30). København 1989.
- Hjorth Pedersen, Birte, & Lis Weise: *Danske fornavn* (Navnestudier 31). København 1990.
- Holm, Lilliane Højgaard: Fornavnstudier i Østermarie sogns ældste kirkebog (1687-1700), i: *Bornholmske Samlinger* 2009, s. 98-117.
- Holmberg, Bente: Asbjørn, Astrid og Åsum. Om den hedenske as som navneled, i: Gillian Fellows-Jensen & Bente Holmberg (red.): *Sakrale navne*, s. 235-249. (NORNArporter 48). Uppsala 1992.
- Holmberg, Bente: 145. The development of personal names from the 16th to the end of the 18th century I: Denmark, i: *The Nordic Languages*, Volume 2, s. 1314-1317. Berlin 2005.
- Holmberg, Bente: Personnavnene i Broderlisten, i: Janus Møller Jensen (red.): *Broderliste, Broderskab, Korstog. Bidrag til opklaringen af en gåde fra dansk højmiddelalder*, s. 123-140. Odense 2006.
- Holmberg, Bente & Michael Lerche Nielsen: *Danskernes Navne*. 2006. Navnebase over samtlige navne der blev båret af de 6,5 millioner personer der var registreret i Det Centrale Personregister 1. januar 2005. Internetpublikation på webadressen: <http://www.danskernesnavne.navneforskning.ku.dk>
- Hornby, Rikard: Fornavn i Danmark i middelalderen, i: *Nordisk Kultur* 7, s. 187-234. Stockholm 1947.
- Hovdhaugen, Even, Fred Karlsson, Carol Henriksen & Bengt Sigurd: *The History of Linguistics in the Nordic Countries*. Jyväskylä 2000.
- Jørgensen, Bent: Frit og bundet navnevalg, i: Vibeke Dalberg & Gillian Fellows Jensen (red.): *Mange bække små. Til John Kousgård Sørensen på tresårsdagen 6.12.1985*, s. 129-146. (Navnestudier 27). København 1986.
- Jørgensen, Bent: Fra Abel til Åse. Om fornavn i det københavnske Vor Frue sogn, i: *Studia anthroponymica Scandinavica* 9, s. 101-118, 1991.
- Jørgensen, Peter: Fornavn i Brede sogn gennem 100 år, i: *Sprog og Kultur* 18, s. 35-57, 1951.
- Kisbye, Torben: Alfred Dreyfus Nielsen. Identifikationsmodeller i dansk navneskik – belyst ved drengenavne i Århus 1800-1950, i: *Convivium* 4, s. 82-107, 1979.
- Kisbye, Torben: Oscar, Orla, Ossian, Selma, Malvina, Minona. Spor i dansk navneskik fra Ossiandigtningen og den svenske indvandring, i: *Studia anthroponymica Scandinavica* 1, s. 81-105, 1983.
- Kisbye, Torben: Bonum nomen est bonum omen. On the so-called idol names, i: *Studia anthroponymica Scandinavica* 2, s. 55-85, 1984.

- Kisbye, Torben: De engelske drengenavne i Danmark – en skitse til et psyko- og socioonomastisk projekt, i: Tom Schmidt (red.): *Nyere nordisk personnavnskikk. Rapport fra et symposium på Skammsten i Valdres 10.-14. april 1985*, s. 9-22. (NORNA-rapporter 35). Uppsala 1987.
- Kisbye, Torben: Benny, Brian, Johnny og Dennis. Om de engelske drengenavnens historie i Danmarks som klassespecifikt fænomen, i: *Studia anthroponymica Scandinavica* 8, s. 73-117, 1990.
- Knudsen, Gunnar: Sydsjællandsk Navneskik ved Aar 1600, i: *Danske Studier* 1914. s. 119-128.
- Knudsen, Gunnar: Stednavneudvalgets Kontor, i: *Fortid og Nutid* 2. 1919, s. 143-151.
- Knudsen, Gunnar: Personal-names Dictionaries, i: H. Draye & O. Jodogne (eds.): *Third International Congress of Toponymy and Anthroponomy. Brussels, July 15th-July 19th 1949*. Volume 2, s. 696-699. Louvain 1951.
- Kok, Johannes: *Det danske Folkesprog i Sønderjylland* 1-2. København 1863-1867.
- Kousgård Sørensen, John: Danmarks »lærde« slægtsnavne, i: *Studier i nordisk filologi* 62, s. 158-173, 1980.
- Kousgård Sørensen, John: *Patronymer i Danmark* 1. *Runetid og middelalder*. (Navnestudier 23). København 1984.
- Kousgård Sørensen, John: Om personnavne på vi/væ og den førkristne præstestand. Med nogle overvejelser over en omstridt passage i Glavendrupstens indskrift, i: *Danske Studier* 1989, s. 5-33.
- Kousgård Sørensen, John: Ida og Adelaide. En historie om opkaldelser i 1800-tallet, i: *Studia anthroponymica Scandinavica* 12, s. 75-81, 1994.
- Kousgård Sørensen, John: *Patronymer i Danmark* 2. *Nyere tid og nutid*. (Navnestudier 36). København 1997.
- Kristensen, Marius: Fremmede Personnavne i Danmark indtil o. 1650. I: *Bladtinger* 2, 2. hæfte. Udg. af Universitets-Jubilæets Danske Samfund, s. 65-83. Kjøbenhavn 1897.
- Kællerød, Lars-Jakob Harding: *Aktuel forskning*. Præsentation på Nordisk Forskningsinstituts hjemmeside: <http://nfi.ku.dk/ansatte/?pure=da/persons/290666> (besøgt den 30/6 2016).
- Lerche Nielsen, Michael: *Vikingetidens personnavne i Danmark belyst gennem runeindskrifternes personnavne og stednavne på -torp sammensat med personnavneforled* [upubliceret ph.d.-afhandling]. Københavns Universitet 1998.
- Lerche Nielsen, Michael: Tolkien-navne i Danmark – før og nu, i: *Studia anthroponymica Scandinavica* 22, s. 137-139, 2004.
- Lerche Nielsen, Michael: *Hvad skal barnet hedde?* 16. reviderede udgave. København 2006.
- Lerche Nielsen, Michael: Et år med den nye danske navnelov, i: *Studia anthroponymica Scandinavica* 25, s. 95-117, 2007.
- Lind, E. H.: *Norsk-isländska dopnamn ock fingerade namn från medeltiden*. Uppsala 1905-1915.
- Lind, E. H.: *Norsk-isländske personbinamn från medeltiden*. Uppsala 1920-1921.
- Lind, E. H.: *Norsk-isländska dopnamn ock fingerade namn från medeltiden*. Supplementsband. Oslo 1931.

- Ljunggren, Karl Gustav: Nordiska personnamnsordböcker. En översikt med anledning av »Danmarks gamle Personnavne«, i: *Scandia* 13, s. 117-133. 1940.
- Meldgaard, Eva Villarsen: *Sydvestjysk navneskik gennem 300 år*. (Navnestudier 4). København 1965.
- Meldgaard, Eva Villarsen: De danske slægtsnavns historie i nyere tid, i: *Studia anthroponymica Scandinavica* 2, s. 39-53, 1984.
- Meldgaard, Eva Villarsen: Rapport om Danmarks eftermiddelalderlige personnavneordbog, i: Bent Jørgensen (red.): *Stednavne i brug. Festskrift i anledning af Stednavneudvalgets 75 års jubilæum*, s. 177-187. København 1985.
- Meldgaard, Eva Villarsen: *Studier i københavnske fornavne 1650-1950*. København 1990.
- Meldgaard, Eva Villarsen: De kristne personnavne kommer, i: Gillian Fellows-Jensen & Bente Holmberg (red.): *Vikingetidens sted og personnavne*, s. 201-217. (NORNA-rapporter 54). Uppsala, 1994.
- Meldgaard, Eva Villarsen: Fornavnemoder i Danmark 1820-2020, i: *Studia anthroponymica Scandinavica* 15, s. 101-112, 1997.
- Meldgaard, Eva Villarsen: Hvorfor Anika og ikke Pippi? Nogle betragtninger over idolnavne og opkaldelsesmodeller, i: *Studia anthroponymica Scandinavica* 16, 49-59, 1998.
- Meldgaard, Eva Villarsen: De gamle nordiske opkaldelsesregler og den bartholinske nomenklatur, i: Astrid van Nahl, Lennart Elmevik & Stefan Brink (red.): *Namenwelten. Orts- und Personennamen in historischer Sicht. Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde* 44, s. 500-509. Berlin, New York 2004.
- Meldgaard, Eva Villarsen: *Muslimske fornavne i Danmark*. 2006a. Ordbog på webadressen: http://navneforskning.ku.dk/navnepaanettet/muslimske_navne/
- Meldgaard, Eva Villarsen: Muslimske fornavne i Danmark, i: *Studia anthroponymica Scandinavica* 24, s. 87-94. 2006b.
- Meldgaard, Eva Villarsen: *Navnebogen*. 6. udgave. København 2007a.
- Meldgaard, Eva Villarsen: Das dänische Personennamensystem, i: *Europäische Personennamensysteme, Ein Handbuch von Anasisch bis Zentralladinisch*, s. 128-138. (Lehr- und Handbücher zur Onomastik. Band 2). Hamburg 2007b.
- Melefors, Evert: 107. The development of Old Nordic personal names, i: *The Nordic Languages*, Volume 2, s. 963-971. (Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft. Band 22.1). Berlin 2002.
- Mikkelsen, Jørgen, & Michael Dupont: Danmark anno 1743 – et nyt forsknings- og formidlingsprojekt, i: *Nordisk Arkivnyt* 2, s. 73-74, 2016.
- Nielsen, Oluf: *Olldanske Personnavne*. København 1883.
- Olrik, Jørgen (anm.): [Anmeldelse af Danmarks gamle Personnavne uden titel], i: *Historisk Tidsskrift*, 10. række, bind 4, s. 188-189, 1937-38.
- Peterson, Lena: 85. Developments of personal names from Ancient Nordic to Old Nordic, i: *The Nordic Languages*, Volume 1, s. 745-753. Berlin 2002.
- Pontoppidan, Erik: *Grammatica Danica*. 1688, i: Henrik Bertelsen (red.): *Danske Grammatikere fra Midten af det syttende til Midten af det attende Aarhundrede*. Bind 2. København 1917. (Genoptrykt med nye tillæg ved Caroline C. Henriksen og Carl Behrend af Det danske Sprog- og Litteraturselskab, København 1979).

- Rørdam, H. F.: Om danske Slægtnavne, i: *Blandinger* 1, 3. hæfte. Udg. af Universitets-Jubilæets Dansk samfund, s. 219-226. København 1883.
- Sahlgren, Jöran (anm.): Gunnar Knudsen og Marius Kristensen: Danmarks gamle personnavne 1. Fornavne. Häft. 1-3 (Aage-Harthbo). København 1936-38. 480 sp. Pris Kr. 9:-, i: *Namn och bygd* 26, s. 195-196, 1938.
- Sahlgren, Jöran (anm.): Danmarks gamle personnavne. 2. Tilnavne. 21. Hæfte. Udgivet af Gunnar Hornby [!]. København 1964. G.E.C. Gads forlag, i: *Namn och bygd* 53, s. 182, 1965 [trykt 1966].
- Secher, V. A.: Opkaldelsesskikke i østjyske Bondeslægter fra 17de og 18de Århundrede, i: *Meddelelser fra det danske Rigsarkiv* 1, s. 471-520. København 1918.
- Steenstrup, Johannes: *Mænds og Kvinders Navne i Danmark gennem Tiderne*. København 1918.
- Storm, Gustav: Vore Forfædres Tro paa Sjølevandring og deres Opkaldelsesskikke, i: *Arkiv för nordisk filologi*, ny række, bind 5, s. 199-222, 1893.
- Stæt Andersen, Erwin: Social variation – på kryds og tværs. Om navnes sociale mobilitet i tid, i: Tom Schmidt (red.): *Nyere nordisk personnavnsskikk. Rapport fra et symposium på Skammsten i Valdres 10.-14. april 1985*, s. 83-99. (NORNA-rapporter 35). Uppsala 1987.
- Søndergaard, Georg: A sociolinguistic study of danish namegiving patterns, i: John Weinstock (ed.): *The nordic languages and modern linguistics* 3. *Proceedings of The third International Conference of Nordic and General Linguistics*, s. 524-532. Austin 1976.
- Søndergaard, Georg: *Danske efternavne. Betydning. Oprindelse. Udbredelse*. København 1984.
- Thomsen, Alfred: *Vores Slægtsnavne*. København 1945.
- Uldall, Kai C.: Tilstanden i Nyborg Amt ved Aar 1743. Amtmand Adellers Indberetning til Danske Kancelli, i: *Svendborg Amt Aarsskrift for Svendborg Amts historiske samfund* 1916, s. 3-118.
- Vogt, Susanne: På sporet af *Alborg* – et eksempel på små centre perifert i Danmark, i: Birgit Eggert, Bente Holmberg & Bent Jørgensen (red.): *Nordiske navnes centralitet og regionalitet. Rapport fra NORNA's 35. symposium på Bornholm 4.-7. maj 2006*, s. 221-234. (NORNA-rapporter 82). Uppsala 2007.
- Wiktorsson, Per-Axel: 130. The development of personal names in the Late Middle Ages, i: *The Nordic Languages*, Volume 1, s. 1171-1187. Berlin 2002.